

ชื่อโครงการ : การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้วิจัย : ดร.สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์¹

อาจารย์ อรจนา แสนไชย จันทรประยูร¹

รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น²

ดร.ศรายุทธ ตรีรัตน์³

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนากร ลัทธิธีระสุวรรณ⁴

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท : งบเร่งด่วน ประจำปี 2557 จำนวนเงิน 570,700 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย : 15 กรกฎาคม 2557 ถึง 14 กรกฎาคม 2558

บทคัดย่อ

จากแนวทางในการพัฒนาประเทศดังกล่าว ที่มุ่งสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญในการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ควรมีการเน้นย้ำความเข้าใจและความตระหนักรู้กันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและการปรับพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ชุมชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ แต่ยังขาดวิธีการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและยั่งยืน ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดในการหาวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือจัดการโดยชุมชนอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการศึกษา 1) แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารของท้องถิ่น 2) แนวทางการจัดการด้านพลังงานและด้านมลพิษต่างๆ ของชุมชน และ 3) ต่อยอดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนได้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้พิจารณาเลือกสถานที่ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ 3 ตำบล 4 กลุ่มท่องเที่ยว คือ กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเหลือขอ และกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านวัดจันทร์ ตำบลบ้านจันทร์ กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเสาแดง ตำบลแจ่มหลวง และกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนดงสามหมื่น ตำบลแม่แดด อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) เป็นการ

¹ คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

² คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

³ สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่ 54140

⁴ สาขาวิชาเกษตรป่าไม้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่ 54140

เลือกตัวอย่างประชากรแบบเจาะจง (Purposive sampling) ด้วยเหตุผลคือ ต้องการพัฒนาขยายผลด้านการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกลุ่มท่องเที่ยวนี้ได้เคยทำงานร่วมกันมาแล้วตั้งแต่ปี 2554 – 2555

วิธีวิจัยหลักคือ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติและร่วมประเมินผล เพื่อ 1) สำรวจตนเองโดยใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านที่ 4 เป็นเครื่องมือ (Standard assessment) 2) สำรวจพฤติกรรมชุมชนด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และการจัดการขยะของชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) จำนวน 192 ชุด จาก 4 ชุมชน 3) ศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากนั้นร่วมรับรู้ผลและทบทวนข้อบกพร่องตามมาตรฐานและปัญหาพฤติกรรมสมาชิกในชุมชน ร่วมวิเคราะห์เชื่อมโยงไปสู่การวางแผนพัฒนากลุ่มท่องเที่ยวของตนเองและร่วมลงมือปฏิบัติ 4) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นนักสื่อความหมาย และประเมินทักษะการนำเที่ยวโดยใช้แบบประเมินทักษะ (Skill assessment)

จากผลการศึกษาพบว่า ตัวแทนชุมชนส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งกระบวนการ 1) ศึกษาปัญหา ซึ่งช่วยส่งเสริมในแง่ของความตระหนักในปัญหาของตนเอง 2) การเติมความรู้จากการศึกษาชุมชนต้นแบบ ทำให้เกิดแนวคิดที่จะใช้ทรัพยากรอันมีค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดขยะและเสริมสร้างการอนุรักษ์ ทำให้ตระหนักทั้งในด้านนักสื่อความหมาย ฐานข้อมูลที่ถูกต้อง รวมถึงกฎระเบียบที่ควรมีไว้เพื่อควบคุมพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้ โดยเห็นได้ชัดว่า ทุกชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นสังเกตได้จากร้อยละของการปฏิบัติตามมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านที่ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย 9 ประเด็นหลัก 37 ข้อย่อย ที่มีระดับของการปฏิบัติเพิ่มขึ้น ทั้ง บ้านดงสามหมื่น บ้านวัดจันทร์ กลุ่มหล่อซอ และบ้านเสาแดง (การปฏิบัติร้อยละ 70.27, 72.97, 78.38 และ 67.57) ตามลำดับ

ผลที่ได้นอกเหนือจากนั้นคือ 1) รูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม 2) เกิดนักสื่อความหมายใหม่ จำนวน 11 ราย ที่มีความรู้และทักษะในการสื่อความหมาย สามารถบอกเล่าเรื่องราวธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง 3) เกิดแกนนำด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนละ 1 ราย จากแต่ละกลุ่มท่องเที่ยว ที่จะเป็นผู้ส่งเสริมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนต่อไป 4) เกิดฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถนำไปใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและผู้ที่สนใจในชุมชนได้ และ 5) เกิดกิจกรรมที่ช่วยสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

คำสำคัญ : การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ, การจัดการสิ่งแวดล้อม, มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ทรัพยากรการท่องเที่ยว

Project Title: Natural Resource and Environmental Management for Sustainable
Community-Based Tourism, GalyaniVadhana District, Chiang Mai,
Thailand

Researcher: Savichaya Supa-udomlerk Trirat¹
Onjana Sanchai Chantraprayoon¹
Jukkaphong Poungngamchuen²
Sarayut Trirat³
Thanakorn Lattirasuvan⁴

Project Fund: amount 570,700 THB

Project period: July 15, 2014 to July 14, 2015

ABSTRACT

The development of such countries geared towards a low-carbon society and the environment and the importance of the development of natural resources and the environment that should be emphasized on understanding and awareness of people to achieve mind and behavior change appropriately. The community is directly related to living with nature but is lacking of ways to manage natural resources and environment in a sustainable way, hence, the idea of finding a way to manage natural resources and the environment using tourism as a tool for community's sustainable management. This aims to raise participation in the study; 1) the management of natural resources and the environment and the local food security, 2) management approach to energy and pollution in the communities and 3) create and experience tourism activities for tourists including natural resources database for tourism as a tool that supports sustainable conservation.

The 4 Community-based Tourism selected from 3 District were; 1) CBT Baan Wat-Chan, 2) CBT Baan Sao-Dang, 3) CBT Baan Dong-Sam-Muen, and 4) CBT Lerchore

¹School of Tourism Development, Maejo University, Chiang Mai, Thailand 50290

²Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Chiang Mai, Thailand 50290

³Plant Production Technology, Maejo University Phrae Campus, Phrae, Thailand 54140

⁴Agroforestry, Maejo University Phrae Campus, Phrae, Thailand 54140

in Gallayani Vadhana District, Chiangmai Province, using non-probability sampling techniques and purposive sampling. This aims to strengthen highland communities, which have been working together since year 2011 - 2012.

The process of this research are community's involvement on; critical thinking, decision making, implementation and evaluation, which includes; 1) explore their own problem using CBT's standard, 2) survey a community's behavior on using natural resources, energy and waste management (Structured interview) collected from 192 participants, 3) fieldtrip on a community's model in management of natural resources and the environment, recognition and review of defects and behavioral problems by community members and analysis linked to the planning and implementation, 4) interpretive training of nature and culture were used to improve their skills (Skill Assessment).

It was found out that most participants are committee members of CBT group who had learned about natural resources and environmental management by the following process: 1) study the problem that contributes in terms of awareness of their own problems, 2) filling the knowledge from expert communities which could provide ideas in the use of community's resources sustainability, waste reduction and conservation enhancement, and natural resources database awareness which is very useful for planning. The rules should have to control the tourist habits that may affect the community and the environment. Apparently, every community has changed in a better direction. Notice of compliance percentage of the 9 core issues of CBT's standard, that the level of compliance increased were; 1) CBT Baan Wat-Chan, 2) CBT Lerchore, 3) CBT Baan Sao-Dang and 4) CBT Baan Dong-Sam-Muen (The percentage of 70.27, 72.97, 78.38 and 67.57), respectively.

The result was shown; 1) body of knowledge about the forms and learning process for community development on natural resources and environmental management appropriately, 2) the new 11 interpreters which had a good knowledge and skills, 3) the environmental leader from 4 communities which will promote natural resources and environmental conservation in the community, 4) the database

of natural resources from community's wisdom, which can be used in the transfer of knowledge to the youth and those who are interested in community and 5) creative tourism activity that helps in creating experiences for visitors to realize the value of natural resources.

Keywords: Natural resource management, Environmental management, Community-based tourism standards, Community tourism resources.